

**ВРАХУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ
У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Едуард ХРЯПІН

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

khriapine@gmail.com

Юлія ПОТАПОВА

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

y.potapova@ukr.net

В Україні значно активізувались наукові дослідження, які спрямовані на вивчення гендерних перетворень, зокрема, у системі національної освіти.

На даний час, однією з умов гуманізації освітнього процесу є його конструювання з позицій гендерного підходу, який передбачає розвиток індивідуальних здібностей та інтересів незалежно від статі дитини.

У процесі реалізації гендерної політики в освітню сферу стикаємось із низкою труднощів і перешкод, а саме: нестача матеріальних і моральних стимулів для розроблення та впровадження нових курсів з гендерної проблематики, гостра нестача чи відсутність наукових досліджень з гендерної тематики; надмірна централізація й бюрократизація освіти (держстандарт, проблема введення нових дисциплін тощо); відсутність узагальнюючих праць з теорії й методології гендерних досліджень (підручників, посібників, збірників, хрестоматій тощо).

Системність гендерної освіти має формуватись не тільки шляхом введення окремих курсів з гендерної проблематики в навчальні стандарти, а й за рахунок впровадження гендерної методології та гендерного підходу у дисципліни гуманітарного циклу, зокрема, історії. Історія, як дисципліна, виховує суспільство, але саме в зміст історичних дисциплін гендерний підхід інтегрується найскладніше. Очевидно, це пов'язано з різними факторами і чи не в першу чергу – з традиційною консервативністю історичної науки. Використання гендеру відповідає концепції багатоперспективності, добре відомої тим, хто спостерігає за дискусіями щодо викладання історії в рамках проєктів Ради Європи та Європейської асоціації вчителів історії.

Знання як про відомих, так про пересічних жінок в історії, дасть молоді можливість осягнути історичні факти не односторонньо (війни, поділ територій тощо), а дізнатись й про повсякденне життя у певний період часу, крім того, це зробить освітній процес більш цікавим.

Майже кожен підручник містить певні історичні дані і дати, а отже, фактично, описує хронологію чоловічого домінування. Історія, як окрема дисципліна, взагалі є зосередженням «чоловічого літопису»: гендерний аналіз навчальної програми «Історія України. Всесвітня історія», 5–12 класи» за 2010–2016 рр., яка схвалена

Міністерством освіти і науки України, дає всі підстави вважати жінок «невидимками» у історичному розрізі. Наприклад, співвідношення згаданих у Програмі чоловіків і жінок становить близько 30 до 1 на користь перших: серед жінок, які залишили свій слід в історії людської цивілізації, лише деяким (княгиня Ольга, Леся Українка, Жанна д'Арк, Єлизавета I, Катерина II, Марія Терезія, Маргарет Тетчер) пощастило потрапити до Програми.

Звичайно, таку диспропорцію традиційно пояснюють тим, що автори є заручниками історичної ситуації, бо саме чоловіки історично мали значно більше прав і можливостей – обирати та бути обраними до органів влади, здобувати освіту, а отже – займатися соціально шанованими видами діяльності (політикою, наукою тощо), тому не дивно, що саме вони залишили більш помітний слід в історії.

Вчителям історії слід пропонувати учням матеріали, що ілюструють і надають додаткову інформацію про відомих жінок і чоловіків. Учні можуть порівнювати, аналізувати два чи більше епістолярні джерела, наприклад, листи різних осіб у приблизно тій самій ситуації (дружина-чоловік в період Голодомору 1932–1933 рр., Другої Світової війни (1939–1945 рр.), АТО–ООС (початок у 2014 р. – триває по наш час). Вони можуть вивчати різні типи матеріалів, як первинні джерела (листи та документи судових справ, газетні статті, малюнки та документальні фільми, статистичні дані та дані переписів населення), так і вторинні джерела (підручники та хрестоматії, а також сучасні літературні твори та фільми). Одночасне використання різних типів джерел стимулює пізнавальну діяльність, надає ширшу ретроспективу певних подій і явищ та, зазвичай, є дуже цікавим процесом для учнів.

Отже, історія – літопис саморозвитку суспільства, його перемог і поразок, успіхів і невдач, важкого, болісного просування від щабля до щабля історичного прогресу. У самих себе, своїх знаннях і вміннях, цілеспрямованості й волі, у розвитку створеного людським розумом духовного і матеріального світу ми маємо бачити причини й етапи історичного процесу, злетів і падінь в історії народів і всього людства. Головна продуктивна сила суспільства – це сама людина (жінка і чоловік) у сукупності її іпостасей: потреб і можливостей, знань і навичок, бажань та інтересів. Тому питання врахування гендерних аспектів у процесі викладання історії в закладах загальної середньої освіти залишається актуальним і надалі.

Література

1. Говорун Т., Кікінежді О. Гендерна психологія : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 307 с.
2. Гендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 27–29 квіт. 2011 р. / редкол. : В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. Тернопіль, 2011. 796 с.